



NINA • NIKU

FAKTA

Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen miljøvernforskning. Stiftelsen har ca. 230 ansatte (1999) og omfatter NINA - Norsk institutt for Naturforskning og NIKU - Norsk institutt for kulturminneforskning. FAKTA-ark gir populariserte sammendrag av publikasjoner fra stiftelsen.

Nr. 14 - 1999

Undersøkelser før oppussing av Stiftsgården

Stiftsgården i Trondheim er et stort okergult bypanelé i panelt tømmer, oppført av den velhavende enkefruen geheimrådinne Cecilie Christine Schøller i 1778. Den ligger staseilig til med hovedfasaden mot Munkegata midt i Trondheim sentrum og er Norges største trebygning. Stiftsgården eies i dag av Staten og benyttes som kongebolig. Deler av bygningen er tilgjengelige for publikum og fungerer som museum med Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum som faglig ansvarlig.

Store oppussingsarbeider

I forbindelse med det siste monarkskiftet, festlighetene knyttet til kongeparets 60-årsfeiring og Trondheim bys 1000-årsjubileum i 1997, har det foregått store oppussingsarbeider i Stiftsgården, først og fremst i kongefamiliens private gemakker, hovedfløyens bakre rom og nordfløyens 2. etasje.

For rommene i museumsdelen i hovedfløyens 1. og 2. etasje er det lagt en oppussingsplan som vil strekke seg over flere år.

Festsal og to trapperom

Det ble besluttet at to trapperom og en festsal skulle behandles i 1996. NIKU ble engasjert for å framskaffe kunnskap om rommenes dekorasjonshistorie gjennom fargeundersøkelser, og undersøke mulighetene for å restaurere tidligere utseende, utføre konserveringsarbeider og bidra med råd. De endelige beslutningene om farger og materialvalg ved oppussingsarbeidene ble tatt av Statsbygg, Riksantikvaren og Slottet.

Stoffet er hentet fra

NIKU Oppdragsmelding 080

Kristin Solberg:

«Stiftsgården i Trondheim. Fargeundersøkelser og konserveringsarbeider 1996-1998.»

Festsalen i Stiftsgården i Trondheim:

Seks dekorasjons-historiske perioder

Seks dekorasjonshistoriske perioder kunne identifiseres under NIKUs farge- og tapetundersøkelser i festsalen i Stiftsgården i Trondheim. Alle periodene er godt dokumentert, selv om dateringene ikke er helt sikre.

Den første perioden, da nåværende romelementer som dekorert himling, vinduer, orkeruterbygg og pilarer alle var på plass, er periode 3 (1847/1860/1873). Også periode 4 (1906) vil være uproblematisk å restaurere.

Pilarplassering og balustrade bør vurderes ut fra antikvariske, estetiske og praktiske krav. Dekoren på pilarene er så godt dokumentert fotografisk at den lar seg rekonstruere, heter det i rapporten fra NIKU.

I periode 1 (1778) ble vegger over brystning malt grå med grønnstikk. Også brystning og dører var malt i denne fargen.

Fargevalget kan oppfattes som mer gammeldags i **periode 2 (1800-1820?)**, da bygningen var stiftsamtmannen residens. Den benyttede blåfargen var populær flere tiår tidligere. Den kan nok også tolkes som en kraftig empirefarge som kan ha sammenheng med oppussingen før kong Carl Johans besøk i 1818.

Det foregikk store oppussingsarbeider i **periode 3 (1847 og/eller 1860 og/eller 1873)**, da rommet fikk dekorert himling. I denne perioden var oppgraderingen av



Midtrosetten i festsalens himling.

Foto: KRISTIN SOLBERG

rommet fra fru Schøllers vestibyle til kongelig ballsal fullført. Den lyse bunnfargen i himlingsdekoren og den lyst perlegrå fargen på treverket ga rommet en helt ny karakter.

Periode 4 (1906). Kroningsfestlighetene krevde oppussing av rommet, som bl.a. fikk mønstret tapet med lys bunnfarge i veggfeltene og helt lyst, malt treverk. Foran utgangsdøren var tronstolene plassert mot et drapert gardinarrangement, trolig i purpurrød fløyel, toppet av en krone og pyntet med kantebånd, frynser og snorer med dusker.

Periode 5 (1947). Etter krigen var Stiftsgården nedslitt. Festsalen var temmelig ribbet i forhold til tiden like etter 1906. Den ble malt hvit i all hast før kong Haakons besøk i 1947.

Periode 6 (1958). Festsalen fikk det utseendet den hadde fram til 1996 i forbindelse med kong Olavs signing i 1958. Oppussingen var den første restaureringen til tidligere fargesetting av rommet. For eksempel fikk vegger over brystning, brystning og dører omtrent samme farge som i periode 1, på fru Schøllers tid.

Konserveringsarbeider i festsal og hovedtrapp

NIKU har utført konserveringsarbeider i den limfargede dekorerte himlingen i festsalen. Dekoren var malt på lerret og hadde omfattende vannskader, overmalte partier og opp- og avskallinger. Løs maling i dekorerte partier ble konsolidert.

Ensfargede, overmalte partier med omfattende skader ble delvis vasket ned og rekonstruert. Det ble foretatt retusjering i dekorerte områder.

Det ble også utført konserveringsarbeider på fire supraporter i festsalen. Arbei-

dene bestod i rensing, retusjering og fernisering.

I hovedtrappens himling ble overmalt dekor avdekket. Dekoren var malt i oljebasert maling på lerret.

Hovedtrappen

Åtte dekorasjonshistoriske perioder ble identifisert i vestibylen, selv om veggfeltenes dekor delvis mangler og dateringene ikke er helt sikre.

Den første perioden, da nåværende romelementer som himling, vinduer, brystningslist og vegglist alle var på pålass, er periode 4 (1860/1873). Veggtrekket er imidlertid usikkert, ettersom dateringen på en tapetbit som ble funnet er meget sprikende.

Det ble tatt ned en velourtapet i ett av rommene mot bakgården under de nylig avsluttede oppussingsarbeidene. Tapetet hadde mønster i mørk rød velour på blank, mørk rød bunn med innslag av gullbronse. Dersom man skulle ønske å tilbakeføre rommet til periode 4, ville dette tapetet passe med rommets øvrige utstyr, både stil- og fargemessig, i denne perioden.

Også periode 5 (1906) vil være uproblematisk å restaurere.



Hovedtrappen i Stiftsgården. Veggfeltene har gyllen, sjablonert dekor: den norske løve og kongekroner i sirlige rader på lys bunn. Bildet er tatt etter 1905 og før 1940.

Foto: SCHRØDER

Orkesterutbygget



Festsalen i Stiftsgården sett mot øst med orkesterutbygget og vinduer mot bakgården. Bildet er tatt etter 1905. Malt dekor sees på pilarene ved orkesterutbygget. Videre sees papirtapetet i veggfeltene og supraportene, som ble overmalt i 1947.

Foto: SCHRØDER

Orkesterutbygget i festsalen kom trolig i periode 3 (1847/1860/1873), muligens i 1860. Utbygget medførte at østre vindusvegg ble revet. Som erstatning for bærevæggen ble det satt opp fire pilarer i åpningen. De to midterste stod plassert nærmere hverandre enn i dag, og danner tre identiske åpninger. På fotografiet sees også en lav balustrade som skilte salen og orkesteret, og at pilarene hadde dekor som viste slektskap med himlingsdekor.

Det er spekulert i om hele orkesterutbygget ble ombygget eller om det ble

laget en åpning i østveggen for å integrere festsalen i en midlertidig festsal som ble reist i gårdsrommet i forbindelse med kroningen av kong Oscar II i 1873.

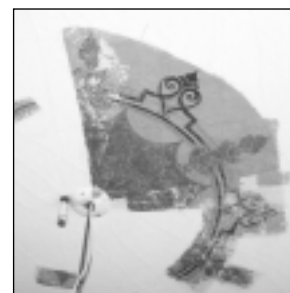
En samtidig skildring fra festlighetene beskriver provisoriet:

«Stiftsgaarden havde faaet en midlertidig Festsal, opbygget i Gaardsrummet mellem de to Fløje og meget smukt udstyret i graat og Guld, med Overlys, Glasmalerier i Taget og store Oliemalerier med Motiver af Norges Historie paa Væggene, alle af K. Bergslien.»

Himlingen i hovedtrappen

Det ble funnet en malt rossett i himlingen, og så mye ble avdekket at alle elementer var synlige; dermed kunne malerne uten problemer rekonstruere dekoren. Rosettens midtpunkt var en konisk sirkel av tre som opprinnelig var bronstert. Det innerste malte elementet i rosetten

var et høyrødt seil (paraply) med gylne stråler fra sentrum. Rundt dette var det konsentriske sirkler i rødbrunt, og «sjabloner», også i rødbrunt. Bronserte bladmotiv var plassert mellom «sjablonene». Dekoren gir inntrykk av å være håndmalt. Malingene var vannfaste.



Overmalt midtrosett er avdekket i hovedtrappens himling.

Foto: KRISTIN SOLBERG